

PIERĀDĪJUMI IR JĀSNIEDZ VID, NEVIS TIESĀ!

ALISA ĻEŠKOVIČA, ZAB “SORAINEN”, zvērināta advokāte

Sadarbība ar Valsts ieņēmumu dienestu tā veiktā audita laikā var ietaupīt gan laiku, gan nervus, gan naudu. Kā apliecinājums tam kalpo arī pērnā gada nogalē pieņemtais Senāta spriedums. Izskatām to!

Sākotnēji var šķist, ka Senāta 2020. gada 17. novembra spriedums izskatāmajā lietā SKA-201/2020 ne ar ko īpašu neatšķiras no daudziem citiem spriedumiem. Proti, Valsts ieņēmumu dienests (VID), veicot fiziskas personas auditu, secināja, ka šī persona dzīvo, pārsniedzot savus personīgos līdzekļus. Tādēļ VID personai aprēķināja papildu iedzīvotāju ienākuma nodokli un soda naudu par šīs personas it kā slēptajiem ienākumiem.

Minētais gadījums nav par VID vai nodokļiem, bet gan par šīs personas jau audita laikā pieļauto kļūdu, kuras rezultātā tiesvedība ilga piecus gadus, kā arī pārdzīvojumiem un nevajadzīgām izmaksām, kam iemesls bija līdzdarbošanās trūkums ar VID.

LAI VID PIERĀDA?

Viena no lielākajām kļūdām, kas visbiežāk tiek pieļauta audita laikā, ir attieksme – “lai VID pierāda!”. Lai gan tas atbilst patiesībai, un savi iebildumi VID ir jābalsta uz objektīviem pierādījumiem, tomēr audita laikā darbojas arī nodokļu maksātāja līdzdarbošanās princips. Proti, pašam nodokļu maksātājam vai tā pilnvarotajai personai ir aktīvi jādarbojas audita procesā.

Senāts skaidro, ka aktīva līdzdarbošanās nozīmē, ka nodokļu maksātājam pašam jābūt ieinteresētam nekavēt nodokļa saistības pārbaudi un iesniegt nodokļu administrācijai atbilstošas ziņas un paskaidrojumus, kā arī apstrīdēšanas un pārsūdzības stadijā norādīt konkrētus iebildumus par to, kur VID, konstatējot lietas izlemšanai būtiskos apstākļus, kļūdījies.

Proti, tieši pašam nodokļu maksātājam vislabāk jāzina apstākļi, kas saistīti ar tā ieņēmumiem, izdevumiem un īstenotajiem darījumiem. Tāpēc

audita laikā nevajadzētu rasties šķēršļiem izskaidrot šos apstākļus, ja arī pierādījumi vēl nav pieejami.

Ja VID pieļāva kļūdu minēto apstākļu konstatējumā, nodokļu maksātājam jau apstrīdēšanas stadijā tas būtu jāpaziņo, vēršot VID uzmanību uz to, kuri apstākļi konstatēti nepareizi un kāpēc.

Ja nodokļu maksātājs nelīdzdarbojas ar VID un pierādījumus sniedz tikai tiesā, tad tiesa var atteikties tos pieņemt vai arī neņemt tos vērā. Senāts spriedumā lietā SKA-201/2020 skaidro, ka šāda kārtība ir vērsta nevis uz to, lai ierobežotu tiesu izmantot tiesvedības laikā iesniegtos pierādījumus, bet gan, lai izskaidrotu nodokļu maksātājam iepriekš minēto pienākumu līdzdarboties ar VID un jau audita laikā iesniegt visus nepieciešamos pierādījumus, tādējādi nodrošinot pilnvērtīgu, vispusīgu un objektīvu nodokļu audita veikšanu.

Tiesa nav nodokļu administrēšanas iestāde, tāpēc ienākumus, izdevumus un darījumus pamatojošos dokumentus sākotnējai izvērtēšanai ir jāiesniedz VID, nevis tiesai.

Tātad, ja vien nodokļu maksātājs būtu aktīvi līdzdarbojies un vēl audita laikā iesniegtu VID savus ienākumus pamatojošos dokumentus, tad, visticamāk, ka auditu beigtu bez papildu uzrēķina un nebūtu jātērē pieci gadi tiesvedībai ar VID. Tomēr – ko darīt, ja personai bija kādi šķēršļi, lai pierādījumus iesniegtu vēl audita laikā?

VAI DRĪKST IESNIEGT JAUNUS PIERĀDĪJUMUS?

Arī tad, ja kādu iemeslu dēļ informācija un pierādījumi netika iesniegti jau audita laikā, persona tos var iesniegt vēlāk, tomēr tad ir jāizskaidro novēlotās iesniegšanas iemesls.

Ja jauni pierādījumi tiek iesniegti tikai tiesvedības laikā, tiesa vispirms vērtēs nodokļu maksātāja norādītos iemeslus, kuru dēļ pierādījumi netika iesniegti VID. Nekonstatējot objektīvus šķēršļus pierādījumu savlaicīgai iesniegšanai, tiesa var atteikt pieņemt tiesvedības laikā iesniegtos pierādījumus. Šāda kārtība nav jāizprot tādējādi, ka tiesa nav tiesīga izmantot šos pierādījumus faktu noskaidrošanai un secinājumu pamatošanai.

Kā skaidro Senāts, viens no galvenajiem tiesas pienākumiem ir objektīvās patiesības noskaidrošana, aktīvi iesaistoties pierādījumu vākšanā. Jautājums par to, kādi pierādījumi ir nepieciešami un izmantojami patiesības noskaidrošanai, ir tikai tiesas, kas izskata konkrēto lietu, kompetencē.

Ja tiesa atzīst, ka pierādījums ir attiecināms, pieļaujams un ticams, tai ir ne vien tiesības, bet arī pienākums ņemt vērā konkrēto pierādījumu un novērtēt to atbilstoši visām pierādījumu novērtēšanas prasībām. Īpaši tas attiecināms uz tiem pierādījumiem, kurus tiesa ir pieņēmusi un pievienojusi lietas materiāliem, jo tiesa nedrīkst atstāt bez ievērības nevienu pieņemto pierādījumu. Proti, ja pierādījumi ir iesniegti, tiesai vērtējums ir jādod par visiem pierādījumiem, novērtējot tos vispusīgi, pilnīgi un objektīvi.

VAI VĒLĀK IESNIEGTIE PIERĀDĪJUMI IR TICAMI?

Apstākļi, ka informācija un pierādījumi tika iesniegti tikai tiesvedības laikā, pats par sevi vēl nenozīmē, ka šis pierādījums nav ticams. Jo lielāka ticamības un drošības pakāpe ir piešķirama pierādīšanas līdzeklim, jo nopietnākam pamatam jābūt attiecīgo pierādījumu izslēgšanai no pierādījumu kopuma.

Piemēram, kredītiestādes apstiprinātai norēķinu kontu izdrukai kā rakstveida pierādījumam būs piešķirama augstāka ticamība, salīdzinot ar privāttiesiskā kārtā noslēgto līgumu. Tas ir tāpēc, ka norēķinu konta izdrukā fiksētās ziņas personas nevar ietekmēt vai izmainīt. Līdz ar to šādu ziņu savlaicīga neiesniegšana nepadara par nebijušiem notikumiem, kurus atspoguļo šīs ziņas.

Turklāt privātpersonai audita laikā var nebūt pieejama kāda informācija vai pierādījumi, kas varētu būt arī attaisnojami. Piemēram, gadījumā, ja grāmatvedības dokumenti ir gājuši bojā ugunsgrēkā. Tāpēc netipiski apstākļi prasa tiem atbilstošu rīcību, un tiesai ir jāļauj nodokļu maksātājam ar vēlāk iesniegtiem pierādījumiem apstiprināt tās paustos apgalvojumus, kas, iespējams, tika noraidīti VID audita laikā.

Ja jauni pierādījumi tiek iesniegti tikai tiesvedības laikā, personas norādītie iemesli pierādījumu savlaicīgai neiesniegšanai tiesai ir jāvērtē kopsakarā ar pierādīšanas līdzekļiem, kuros fiksēti attiecīgie

pierādījumi jeb ziņas. Mūsu stāsta varonim paveicās! Lai arī audita laikā persona nesniedza VID ziņas un pierādījumus par kādu viņam piešķirto aizdevumu, nedz spēja pamatot, kāpēc informāciju un pierādījumus par šo aizdevumu tā iesniedza tikai tiesvedības laikā, starp šiem pierādījumiem bija arī bankas konta izdrukā, kurām tiesa piešķīra augstu ticamības pakāpi. Vai tiesa ticētu arī tad, ja persona iesniegtu tikai līgumu? Tiesu prakse liecina, ka diez vai. Vēlos uzsvērt, ka neviens pierādījums nav vērtējams atrauti no pārējiem pierādījumiem lietā – tāpēc katrs gadījums ir vērtējams atsevišķi.

KĀDI SECINĀJUMI?

Ko māca nodokļa maksātāja piecus gadus ilgā tiesvedība un Senāta secinājumi spriedumā lietā SKA-201/2020? Klusēšana un pasīva rīcība VID audita laikā – nav laba doma! Visa informācija un pierādījumi ir jāsniedz VID, nevis tiesā. Informācijas un pierādījumu nesniegšanai iestādē, proti, VID, ir jābūt objektīviem iemesliem. Pretējā gadījumā audits var noslēgties ar papildu nodokļu uzrēķinu un ilgstošu un nevienam nevajadzīgu tiesvedību.